

Medlingsinstitutet

En kort presentation

Medlingsinstitutet har två huvuduppgifter:

att **medla** i arbetstvister
att verka för en **väl fungerande lönebildning**.

Medlingsinstitutet är dessutom statistikansvarig myndighet och beställare av den officiella lönestatistiken.

Medlingsinstitutet startade sin verksamhet hösten 2000 och har lokaler i Stockholm.

Medling

Medlingsinstitutets främsta uppgift är att medla i tvister på arbetsmarknaden.

Ad hoc medlare. Medlingsinstitutet förordnar medlare vid tvister mellan arbetsgivarpart och arbetstagarpart vid deras förhandlingar om löner och allmänna anställningsvillkor.

Medlarna förutsätts hålla sig informerade om det samhällsekonomiska läget. Deras uppgift är att se till att parterna enas för att därigenom uppnå arbetsfred. Men detta ska inte ske till vilket pris som helst, utan medlarna ska också verka för att parterna sluter avtal som är förenliga med en väl fungerande lönebildning (*se nedan*).

Medlarna är inte anställda av institutet utan förordnas i varje enskild tvist. Många av medlarna har tidigare varit förhandlare hos någon av arbetsmarknadens parter.

Regionala medlare. Medlingsinstitutet har sex regionala medlare knutna till sig. De kallas in vid lokala tvister på företagsnivå. En vanlig typ av konflikt är när ett företag vägrar att teckna kollektivavtal med en facklig organisation.

De regionala medlarna knyts till Medlingsinstitutet för ett år i taget och har uppdraget som bisyssla. Flera av dem har haft sina uppdrag i många år och är eller har varit domstolsjurister.

En väl fungerande lönebildning

Medlingsinstitutet ska verka för en väl fungerande lönebildning. Den ska kombinera en god reallöneutveckling med sysselsättningsökning och bibehållen konkurrenskraft. Detta ska ske genom att kostnaderna, med hänsyn till produktivitetsutvecklingen, inte ökar mer än kostnaderna i Sveriges konkurrentländer. Lönebildningen ska också i minsta möjliga mån orsaka arbetsmarknadskonflikter som skadar tredje man.

De samlade löneökningarna får inte äventyra det av Riksbanken fastställda inflationsmålet på två procent (+ - en procent) per år.

Medlingsinstitutet verkar för detta genom att bland annat föra kontinuerliga samtal med arbetsmarknadens parter, ordna seminarier, initiera forskning på området och ►

publicera en årlig rapport om lönebildningen.

Statistik

Medlingsinstitutet är sedan år 2001 statistikansvarig myndighet för den officiella lönestatistiken. Producent är som tidigare Statistiska Centralbyrån.

Medlingsinstitutets uppgift är att, efter samråd med övriga intressenter, beställa statistik som i möjligaste mån tillgodoser de olika användarnas behov.

Viktiga användningsområden för lönestatistik är som underlag för analyser av lönebildningen, konjunkturbedömning och samhällsvetenskaplig forskning. Statistiken ska också vara allmäninformativ, samt spegla de löneskillnader som kan bero på diskriminering på grund av kön.

Statistik ska även levereras till EU och tjäna som underlag för internationella jämförelser. För att kunna belysa löner ur skilda aspekter framställs lönestatistik av olika slag. De två viktigaste är den årliga sk lönestrukturstatistiken, till stor del baserad på parternas statistik, samt den månatliga sk konjunkturlönestatistiken. (Läs mer på www.mi.se.)

Rapporter

Medlingsinstitutet ska varje år publicera en rapport med analyser av avtalsrörelsen, löneutvecklingen och tendenser i lönebildningen. De konflikter som förekommit på arbetsmarknaden ska också rapporteras. Analyser av statistiken ska redovisas månadsvis samt mer omfattande i den årliga rapporten. (Rapporten finns på www.mi.se)

Den månadsvisa redovisningen sker via hemsidan.

Historia

Bakgrund till institutets tillkomst: lönebildningen hade i flera decennier gett den svenska ekonomin problem med höga nominella löneökningar och hög inflation. Vid början av 1990-talet steg arbetslösheten kraftigt, en halv miljon arbeten försvann på några år. 1997 tillsatte regeringen en utredning som gällde lönebildningen inom hela arbetsmarknaden. Den granskade principerna för löneförhandlingar, reglerna för medling och lagstiftningen kring stridsåtgärder. En del av utredningens förslag genomfördes, men först efter resultatlösa försök att få parterna att själva komma överens om nya spelregler. Riksdagen fattade beslut om myndighetens tillkomst i april 2000.

Arbetsmarknadens parter tar sedan länge själva ansvaret för träffade avtal, utan inblandning av regering och riksdag. Detta gäller fortfarande.

Uppgiften att medla i arbetstvister sköttes tidigare av Statens Förlikningsmannarexpedition. Lagstiftad medling i arbetskonflikter har funnits i Sverige sedan 1906.

Statens förlikningsmannarexpedition förde statistik över förlorade arbetsdagar pga stridsåtgärder på arbetsmarknaden sedan början av 1900-talet. Uppgiften sköts nu av Medlingsinstitutet. Med arbetsmarknadskonflikt menas arbetsinställelser (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd.

Konfliktstatistiken redovisas på www.mi.se.

Lagen ger nya befogenheter

Tvångsmedling

Medlingsinstitutet kan utse medlare på begäran av parterna. Lagen ger också möjlighet att utse medlare även utan en sådan begäran. Detta kan ske om någon av parterna har varslat om konflikt och Medlingsinstitutet bedömer att medlare kan få till stånd en god lösning på tvisten.

De organisationer som träffat avtal om förhandlingsordning (se nedan) och registrerat detta hos Medlingsinstitutet är undantagna från denna bestämmelse.

Skjuta upp konfliktåtgärder

Medlingsinstitutet kan, på begäran av medlarna, skjuta på ett lagt varsel om konflikt i 14 dagar, en gång per medlingsuppdrag. Avsikten är att ge medlarna mer tid att få till stånd en lösning på konflikten innan den bryter ut. Medlingsinstitutet ska alltså i detta fall ha gjort bedömningen att medlarna har förutsättningar att få till stånd en lösning.

Varsel minst 7 arbetsdagar i förväg

Den part som varslar om konfliktåtgärder måste lägga varslet minst sju arbetsdagar i förväg. Varslet ska ges till såväl motparten som Medlingsinstitutet.

Tidigare var den minsta varseltiden sju kalenderdagar.

Läs mer i trycksaken De svenska reglerna om förhandling och medling. (Finns på www.mi.se.)

Nya förutsättningar

Flera nya förutsättningarna råder för lönebildningen.

Riksbanken har preciserat riksdagens be-

slut om prisstabilitet till ett inflationsmål på två procent (+ - en procent) per år.

En **rörlig växelkurs** för kronan infördes 1992. Riksbanken har ansvaret för prisstabiliteten och ingriper när inflationen riskerar att avvika från målet. Alltför höga löneökningar kan tvinga Riksbanken att höja räntan. Det medför lägre tillväxt och sämre sysselsättningsutveckling än som annars varit möjlig.

Internationaliseringen påverkar den svenska ekonomin.

Parterna har tagit ett ökat ansvar för lönebildningen genom att komma överens om olika typer av **avtal om samverkan och förhandlingsordning**. För att ett avtal ska bli registrerat hos Medlingsinstitutet ska det innehålla tidsplaner för förhandlingar, regler för tillsättning av medlare och deras befogenheter och för uppsägning av avtalet. Syftet är bland annat att underlätta för parterna att komma överens om löneavtal i tid och med bibehållen arbetsfred.

Det första avtalet om samverkan och förhandlingsordning, det s k Industriavtalet, tecknades 1997 för ca 700 000 arbetare och tjänstemän inom industrin. Undertecknare var tolv arbetsgivarorganisationer och sju fackförbund. Parterna kom även överens om de samhällsekonomiska förutsättningarna för förhandlingarna.

Sedan dess har liknande avtal träffats bland annat mellan parterna inom stat, kommuner och landsting och för tjänstemännen inom handeln. Branscher som inte omfattas är transportnäringen, byggindustrin, finansmarknaden samt stora delar av handeln.

Utvecklingen i Sverige går mot en de- ▶

centraliserad och **individualiserad lönebildning**. Inom många områden har avtal träffats som helt saknar uppgifter om något centralt bestämt löneutrymme, allt bestäms på den lokala arbetsplatsen. Fortfarande träffas dock flertalet avtal med någon form av garantier om lägsta lönehöjning.

I nära 40 år, fram till slutet av 1980-talet, bestämdes lönerna i den privata sektorn av arbetsmarknaden genom avtal mellan de centrala parterna LO och PTK (centralorganisation för arbetare respektive förhandlingskartell för privat tjänstemän) och SAF (Svenska Arbetsgivareföreningen). Sedan

1990 sluts avtalen mellan fackförbund och förbund på arbetsgivarsidan. Först ut (1983) med den modellen var Verkstadsföreningen och Metallindustriarbetareförbundet. Med det ökade antalet avtal ökar också, teoretiskt, antalet konfliktytor.

Personal

Medlingsinstitutet har nio anställda. Bland de anställda finns samhällsvetare och jurister, med lång erfarenhet bland annat från arbetsmarknadens parter.

Stockholm i juni 2003

Läs även Medlingsinstitutets skrift "De svenska reglerna om förhandling och medling"

Medlingsinstitutet

Besöksadress

Tullgränd 4, Gamla Stan, Stockholm

Postadress

Box 1236

111 82 Stockholm

Telefon

08- 545 292 40

Fax

08- 650 68 36

Hemsida

www.mi.se

e-post

fornamn.efternamn@mi.se

till registrator: info@mi.se

Generaldirektör

Anders Lindström

Direkt: 08- 545 292 41

Mobil: 070- 398 75 92

Informationsansvarig

Anne-Marie Egerö

Direkt: 08- 545 292 43

Mobil: 070- 309 86 86

Medlingsinstitutets styrelse

Anders Lindström, ordförande

Ambassadör Bengt KÅ Johansson,

vice ordförande

Professor Birgitta Nyström